

УДК 336.4

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ КЛІМАТ В УКРАЇНІ ТА НАПРЯМИ ЙОГО ПОКРАЩЕННЯ

Коваленко С.О., к.е.н. (ХІФ УДУФМТ)

Розглянуто сучасні проблеми забезпечення сприятливого інвестиційного клімату та інвестиційної привабливості України.

Ключові слова: *інвестиції в основний капітал, іноземні інвестиції, інвестиційний клімат, інвестиційна привабливість, конкурентоспроможність.*

Постановка проблеми. Інвестиції відіграють центральну роль в економічному розвитку країни, вони визначають загальне зростання її економіки. Від ефективності інвестиційної політики залежать стан виробництва, рівень технічної оснащеності основних фондів підприємств, можливості структурної перебудови економіки, вирішення соціальних і екологічних проблем. Інвестиції становлять основу розвитку підприємств, окремих галузей і економіки в цілому. У сучасних умовах вони є найважливішим засобом забезпечення структурних зрушень у народному господарстві, зростання технічного прогресу, підвищення якісних показників господарської діяльності на мікро- і макrorівнях. Активізація інвестиційного процесу є одним із надійніших механізмів соціально-економічних перетворень.

Зараз в Україні існує проблема дефіциту фінансових ресурсів. Сьогодні держава не в змозі здійснювати інвестування різних сфер економіки через брак бюджетних коштів. Отже, серед проблем, які потребують негайного вирішення, одно з перших місць займає проблема нестачі інвестиційних ресурсів в економіці України та створення сприятливих умов для їх нагромадження. Варто зауважити, що процеси економічного росту обумовлюються обсягом і темпами зростання інвестицій, їх структурою та якісними характеристиками.

Незважаючи на активізацію інвестиційного процесу в Україні, позитивні тенденції в інвестиційній сфері ще не набули сталого характеру. Крім цього, ринкова організація економічної діяльності будується на вільному розподілі інвестицій із властивими йому особливостями регіональних і галузевих умов інвестування. У зв'язку з цим проблема покращення інвестиційного іміджу України є достатньо актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам залучення інвестицій в економіку України та вивченню її інвестиційного клімату присвячені праці багатьох вчених. Зокрема, І. Бланка, О. Гаврилюка, Л. Гончаренко. Однак

проблеми забезпечення сприятливого інвестиційного клімату потребують постійного розгляду, аналізу та вирішення [1-3].

Формування цілей статті. Проаналізувати сучасні проблеми та визначити основні напрями підвищення інвестиційної привабливості України.

Виклад основного матеріалу. В економічній літературі існують різні підходи до визначення інвестиційної привабливості держави як сукупності політичних, правових, економічних, екологічних і соціальних умов, що впливають на інвестиційну діяльність вітчизняних і закордонних інвесторів. Слід зазначити, що систему визначальних чинників складають: політико-правове середовище, що характеризується політичною стабільністю суспільства, наявністю і стабільністю нормативної бази підприємницької і інвестиційної діяльності; економічне середовище, або стабільність національної валюти, темпи росту інфляції, режим оподаткування, валютного регулювання та контролю, стан фондового ринку і фінансово-кредитної системи, платоспроможність внутрішнього ринку; ресурси і інфраструктура, соціально-культурне середовище, екологія.

Сьогодні Україна не здобула серйозних досягнень у забезпеченні національної конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості [2, с.68].

За оцінками Міжнародної фінансової корпорації (табл. 1) сьогодні Україна за інвестиційною привабливістю значно відстає від інших країн, за показником легкості ведення бізнесу вона посіла 152 місце (зі 183 країн), в той час як країни нашого регіону посіли значно вищі позиції: Росія - 120, Казахстан - 47, Молдова - 81, Білорусія - 69, Польща - 62.

Зазначимо, що Україна покращила свої позиції в порівнянні з минулим роком за показником отримання дозволів на будівництво, подолання неплатоспроможності за рахунок більш чітких процедур і термінів, а також кращого захисту кредиторів.

Таблиця 1

Рейтинг України за оцінками Міжнародної фінансової корпорації

Рейтинг по категоріях	Рейтинг України за 2010 рік	Рейтинг України за 2011 рік	Зміна рейтингу
Ведення бізнесу	147	145	+2
Ресстрація підприємств	136	118	+18
Отримання дозволів на будівництво	181	179	+2
Ресстрація власності	160	164	-4
Доступ до кредитів	30	32	-2
Захист прав інвесторів	108	109	-1
Система оподаткування	181	181	Без змін
Міжнародна торгівля	139	139	Без змін
Забезпечення виконання контрактів	43	43	Без змін
Ліквідація підприємств	145	150	-5

Джерело: Звіт Міжнародної фінансової корпорації [4].

За оцінкою експертів можна виділити дві основні причини гальмування процесу реформ — це повільні темпи прийняття змін на законодавчому рівні й незадовільне виконання прийнятих законів [5].

Варто зауважити, що сучасні обсяги інвестування економіки України характеризуються значним оживленням інвестиційного процесу, однак аналіз динаміки освоєних інвестицій в основний капітал у 2009-2011 роках свідчить про спад їх темпів. Так за січень – вересень 2009 року приріст інвестицій в основний капітал склав 56,3%, за той же період 2010 року цей показник склав 97,1%, що в розрахунку на одну особу у 2009 році складає 1887,1грн, а в 2010 році - 1827,9грн. Обсяги залучення інвестицій в основний капітал підприємств України за перший квартал 2011 року складають 27,31 млрд. грн. За рахунок державного та місцевих бюджетів зроблено 5,1% інвестицій в основний капітал.

Приріст іноземних інвестицій у 2009 році склав 2 млрд 972,1млн. долларів США, у 2010 році – 2 млрд 546,7 млн. долларів США, що в розрахунку на одну особу наростаючим підсумком з початку інвестування становить 837,5 та 926,7 долларів США відповідно. За перший квартал 2011 року загальний обсяг прямих іноземних інвестицій, внесених в Україну склав 45,60 млрд. дол. США, що в розрахунку на одну особу становить 998,1 дол. США. Варто також відмітити темпи росту прямих іноземних інвестицій, які у 2009 році склали 108,3% до обсягів на початок року, а у 2010 році – 106,4%. Відмітимо, що спад темпів та обсягів залучення прямих іноземних інвестицій та інвестицій в основний капітал спричиняє можливість виникнення ризиків щодо незавершеного виконання та недофінансування інвестиційних проектів у перспективі, збільшення обсягів зносу основних фондів та зниження конкурентоспроможності продукції.

У цілому приріст сукупного обсягу іноземного капіталу в економіці країни, з урахуванням його переоцінки, утрат, курсової різниці тощо за 1 квартал 2011 року становив 829,3 млн. долларів США, що на 731 млн. долларів США більше, ніж за аналогічний період попереднього року.

Однак, за оцінками експертів, для нормального розвитку економіки України потрібно додаткових інвестицій від 80 до 100 млрд. дол. США. Водночас прямі іноземні інвестиції за тринадцять років незалежності становили лише 5,3 млрд. дол. США. Тоді як, Чехія за такий час отримала понад 20 млрд. дол. Щорічні інвестиції в Польщу становлять 4—5 млрд. дол. США.

Отже, характеризуючи стан інвестування в економіку України в цілому, його можна визначити як кризовий в порівнянні з динамічними процесами, що відбуваються в міжнародній економіці. Сучасні обсяги інвестицій залишаються недостатніми для кардинального поліпшення економічної ситуації в країні, так за розміром іноземних інвестицій на душу населення Україна поступається навіть Албанії та Казахстану.

Крім того, інвестиції спрямовуються у вже розвинені сфери економічної діяльності. Так на підприємствах промисловості зосереджено 31,9 % загального обсягу прямих інвестицій в Україну, у фінансових установах - 33,0%.

Незадовільна диверсифікація джерел залучення прямих іноземних інвестицій в Україну по країнах-інвесторах може бути ризиком залежності економіки України від політики кількох країн – основних інвесторів. До десятки основних країн-інвесторів, на які припадає майже 83% загального обсягу прямих інвестицій, входять: Кіпр, Німеччина, Нідерланди, Російська Федерація, Австрія, Франція, Швеція, Віргінські Острови, Великобританія та Сполучені Штати Америки.

Варто також зазначити, що за останні роки спостерігається непропорційний розподіл обсягів залучення інвестицій у регіони України. До восьми регіонів: Дніпропетровської, Харківської, Донецької, Київської, Львівської, Одеської, Запорізької, АР Крим та до м. Київ надходить найбільше всього інвестицій – 89,2 відсотка всіх залучених прямих іноземних інвестицій. Це саме ті регіони, які на сьогодні вже є економічно розвинутими та найбільш привабливими для іноземних інвесторів. Таке спрямування прямих іноземних інвестицій та інвестицій в основний капітал в регіональному розрізі не сприяє рівномірному соціально-економічному розвитку регіонів та посилює подальше збільшення розриву у їх розвитку.

Варто зауважити, що у 2011 році Україна почала демонструвати позитивні ознаки створення сприятливих умов для зростання бізнесу та поліпшення інвестиційного клімату. Так з метою сприяння залученню й ефективному використанню вітчизняних та іноземних інвестицій для забезпечення розвитку економіки України, прискорення її інтеграції в європейську і світову економічні системи, забезпечення права приватної власності і права на підприємницьку діяльність утворено Раду вітчизняних та іноземних інвесторів при Президентові України. Крім цього, питання сприяння інвестиціям знайшли своє відображення у Програмі економічних реформ на 2010-2014 роки “Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава”, в рамках якої здійснюватимуться конкретні заходи з покращення бізнес-клімату, а саме: удосконалення дозвільної системи, ліцензування, адміністративних послуг, започаткування та ліквідації бізнесу, державного нагляду та контролю, технічного регулювання, формування митних процедур.

Висновки. Таким чином, головним завданням на короткострокову перспективу можна виділити підготовку необхідної правової та організаційної бази для підвищення дієздатності механізмів забезпечення інвестиційного клімату й формування основи збереження та нарощування конкурентоспроможності вітчизняної економіки, а також створення умов для зацікавлення національних інвесторів вкладати кошти та використовувати прибутки всередині країни, не вивозячи їх за кордон. Крім цього, варто розробити регіональні плани підвищення інвестиційної привабливості регіонів України як окремі документи, або в рамках розробки регіональних стратегій розвитку, з урахуванням особливостей їх поточних рейтингів інвестиційної привабливості, забезпечити державний моніторинг виконання цих планів як одного з критеріїв успішності діяльності місцевих державних адміністрацій, підготувати перелік заходів щодо посилення відповідальності

представників органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування за вчинення корупційних та інших дискримінаційних дій щодо інвесторів. Слід також відмітити, що вкрай важливим кроком для стимулювання внутрішніх інвестицій є залучення заощаджень населення. Для цього доцільно ввести додаткові пільги з оподаткування доходів, отриманих від інвестиційної діяльності в українські підприємства та отримання кредитів на здійснення інвестування, створити систему страхування капіталу громадян від несприятливих чинників в економіці, що можуть негативно вплинути на рівень прибутку власників капіталу.

Також пріоритетними цілями інвестиційної політики слід визначити розроблення заходів щодо активізації інвестиційної діяльності та мобілізації фінансових ресурсів, необхідних для інвестування, реалізацію комплексних державних програм будівництва, забезпечення структурних перетворень та підвищення ефективності капітальних вкладень, скорочення термінів окупності витрат [3, с.179].

Реалізація запропонованих заходів щодо державного регулювання і стимулювання інвестиційної діяльності дозволить підсилити інвестиційний потенціал української економіки не тільки в короткостроковому періоді, але і на перспективу, що є важливою умовою переходу української економіки до стадії стійкого росту.

Таким чином, забезпечення сприятливого інвестиційного клімату в Україні залишається питанням стратегічної важливості, від реалізації якого залежать соціально-економічна динаміка, ефективність залучення в світовий поділ праці, можливості модернізації на цій основі національної економіки.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бланк И.А. Инвестиционный менеджмент / И. А. Бланк. – М.: Эльга, Ника-Центр, 2001. — 448 с.
2. Гаврилюк О.В. Інвестиційний імідж та інвестиційна привабливість України / О. В. Гаврилюк. – Фінанси України. – 2008. - №2. – С. 68-81
3. Гончаренко Л. П. Инвестиционный менеджмент: учебное пособие. – М.: КНОРУС, 2005. – 296 с.
4. Звіт Міжнародної фінансової корпорації за 2011 рік [електронний ресурс]: Режим доступу: [http://www.ifc.org/ifcext/uspp.nsf/AttachmentsByTitle/IC_C+report_2011UA/\\$FILE/IC_UA.pdf](http://www.ifc.org/ifcext/uspp.nsf/AttachmentsByTitle/IC_C+report_2011UA/$FILE/IC_UA.pdf)
5. Інвестиційний клімат в Україні: яким його бачить бізнес [електронний ресурс]: Режим доступу: <http://www.innovations.com.ua/ua/articles/op-manage/17816/rezultati-doslidzhennya-ifc-investicijnij-klimat-v-ukrajini>

Аннотация. Рассмотрены проблемы обеспечения благоприятного инвестиционного климата и инвестиционной привлекательности Украины в современных условиях.

Ключевые слова: инвестиции в основной капитал, иностранные инвестиции, инвестиционный климат, инвестиционная привлекательность, конкурентоспособность.

Summary. The article reveals the problem of providing a favorable investment climate and investment attractiveness of Ukraine nowadays.

Keywords: fixed asset investment, foreign investment, investment climate, investment attractiveness, competitiveness.

Рецензент к.е.н., доцент ХІФ УДУФМТ Пенська І.О.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Боровик Ю.Т.

УДК 658:656.2.001.76

АДАПТИВНЕ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ

Токмакова І.В., к.е.н., доцент (УкрДАЗТ)

Стаття присвячена удосконаленню управління інноваційною діяльністю на підприємствах залізничного транспорту, визначено роль адаптивного управління в забезпеченні інноваційних процесів залізничної галузі та розкрито його сутність.

Ключові слова: інновації, інноваційна діяльність, адаптивне управління, підприємства залізничного транспорту.

Постановка проблеми та її зв'язки з науковими чи практичними завданнями. Підприємства залізничного транспорту існують й розвиваються в активному зовнішньому середовищі, пристосовуючись до його змін. Динамічне ринкове середовище здійснює багатобічну дію на пошук можливостей створення і підтримки конкурентних переваг вітчизняних підприємств залізничного транспорту. Реалізація цих можливостей сприяє успішному протистоянню їх в конкурентній боротьбі, яка постійно посилюється. Світова практика показує, що переможцем в цій боротьбі виявляється те підприємство, яке орієнтує свою діяльність на інноваційний розвиток, при цьому використовуючи найпрогресивніший інструментарій управління. Одним з сучасних підходів забезпечення ефективності інноваційної діяльності в умовах нестабільності бізнес-середовища, стрімкого розвитку науково-технічного прогресу є адаптивне управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідженню проблем функціонування підприємств в нестабільному середовищі присвячено праці І. Ансоффа, О.С. Віханського, П. Друкера, Г. Мінцберга, М.М. Лепи та інших [1-5]. Різні аспекти інноваційної діяльності та

інноваційного розвитку залізничного транспорту розробляють В.Л. Дикань, В.О. Зубенко, О.Г. Кірдіна, Є.М. Сич, В.П. Ільчук, [6-8].

Вивченню теоретичних та практичних питань адаптації та адаптивного управління присвячено праці вчених: Г.В. Єльнікової, А.А. Погребного, С.Б. Алексєєва, М.М. Буднік та інших [9-12].

Виділення невирішених частин загальної проблеми.

Однак питання управління інноваційною діяльністю на підприємствах залізничного транспорту потребують подальшої розробки, зокрема необхідно більше уваги приділити застосуванню адаптивного управління інноваційною діяльністю на підприємствах залізничного транспорту.

Мета статті: обґрунтування удосконалення управління інноваційною діяльністю підприємств залізничного транспорту на основі адаптивного підходу.

Виклад основного матеріалу. В наш час і в майбутньому стабільний розвиток залізничного транспорту можливий лише при широкомасштабному впровадженню інновацій.

Особливої актуальності термін інновація набув з середини ХХ століття, коли стан науково-технічного потенціалу перетворився на основний